

Opmaat naar de toekomst

Afsluitende aanbevelingen

Bjorn Schrijen
Ruth Slob
Maxime van Haeren

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

Elke werkdag gaan er in Nederland zo'n 1,5 miljoen kinderen naar de basisschool.¹ Op het lesrooster staan natuurlijk vakken als taal, rekenen en geschiedenis, maar steeds vaker klinkt er uit de vele klaslokalen in het land ook muziek. Muziek van kinderen die klappen, zingen of met boomwhackers de aanstekelijkste ritmes leren spelen. Maar die muziek is nog niet luid genoeg: er zijn ook nog genoeg scholen in Nederland waar nauwelijks of geen muziekles gegeven wordt. In dit artikel geven we tien toekomstgerichte aanbevelingen aan Méér Muziek in de Klas om heel schoolgaand Nederland aan de muziek te krijgen én te houden.

Voor dit onderzoek spraken we met veel mensen die zich dagelijks met muziekonderwijs bezighouden, en vaak ook duidelijke visies hebben op de toekomst daarvan. We bezochten stuurgroepen in zes regio's waar partners op het gebied van muziekonderwijs zich in een MuziekAkkoord hebben verenigd, spraken met ruim zestig pabostudenten en ondervroegen meer dan vierhonderd leerkrachten en zeshonderd (groot)ouders via een digitale enquête. In aanvulling daarop interviewden we vijf relevante organisaties over de vraag hoe zij de toekomst van muziekonderwijs en de rol van Méér Muziek in de Klas daarin voor zich zien.²

De tien aanbevelingen die we hieronder doen, zijn primair gebaseerd op deze interviews. Het zijn aanbevelingen voor manieren waarop Méér Muziek in de Klas haar doelstelling nu en in de toekomst (nog) beter zou kunnen verwezenlijken. Daarbij nemen we, waar relevant, echter ook de stemmen van de stuurgroepen, pabostudenten, leerkrachten en ouders mee. Verschillende van hun aanbevelingen komen immers overeen met die van de geïnterviewde organisaties, of lijken ons dusdanig relevant dat ze in een overzicht als dit niet mogen ontbreken.

Dit artikel vervult daarmee een dubbele functie. Het vormt een samenvatting van – en als zodanig een terugblik op – het uitgevoerde onderzoek, maar richt vooral ook de blik vooruit. De aanbevelingen die we daarbij doen, vallen ruwweg in twee groepen uiteen. De eerste vijf hebben vooral betrekking op het versterken van de duurzaamheid van huidige initiatieven, terwijl de overige aanbevelingen eerder gaan over het verbreden en het verdiepen van de activiteiten van Méér Muziek in de Klas. De volgorde binnen deze tweedeling geeft daarbij overigens geen rangschikking aan: wat ons betreft zijn al deze punten even belangrijk.

¹ Zie CBS 2019.

² Telefonisch en in een enkel geval schriftelijk geïnterviewd zijn vertegenwoordigers van de PO-raad, Curriculum.nu, de Gooise Scholen Federatie (GSF), het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs (LOBO) en het Koninklijk Conservatorium. De uitnodiging om bij te dragen aan het onderzoek is breder uitgestuurd, maar kon door veel organisaties vanwege drukte niet worden beantwoord.

1) Versterk bestaande samenwerkingen en help bij het opzetten van nieuwe

De duurzaamheid van huidige initiatieven op het gebied van muziekonderwijs is de voornaamste zorg van alle betrokkenen. Om die toch zo goed mogelijk te kunnen waarborgen, is op de eerste plaats samenwerking van het grootste belang. Positief is dat samenwerking zowel binnen als buiten de MuziekAkkoorden in toenemende mate plaatsvindt.

Niettemin zijn er nog aandachtspunten. Om de subsidieafhankelijkheid van het muziekonderwijs te laten afnemen, wordt er hulp gewenst bij het opzetten van samenwerkingen met het bedrijfsleven. In de regio's waar een MuziekAkkoord ondertekend is, vraagt men zich bovendien af hoe partners van wie momenteel nog de handtekening ontbreekt 'aan boord' gehaald kunnen worden, maar ook hoe bestaande partners aangehaakt gehouden kunnen worden. Daarnaast is de samenwerking tussen pabo's en conservatoria erg waardevol, maar kan deze nog versterkt worden door de precieze behoeften en jaarplanningen van beide partners beter op elkaar af te stemmen.

2) Blijf het belang van muziekonderwijs uitdragen

Een andere manier om borging van het muziekonderwijs na afloop van de regeling Impuls Muziekonderwijs te realiseren, is door (met name) leerkrachten en scholen te blijven doordringen van het belang van muziekonderwijs – zodat het uiteindelijk als een liedje wordt dat niet meer uit je hoofd gaat. Immers: de kans is groot dat écht gemotiveerde docenten ook zonder extra geld naar een manier zullen zoeken om muzikles te kunnen blijven geven. Ook voor de toekomst blijft er op het gebied van de bewustwording en (politieke) lobby voor muziekonderwijs dus een belangrijke taak voor Méér Muziek in de Klas weggelegd. Wel blijft het daarbij van belang om de balans tussen spektakel en inhoud, tussen de zichtbaarheid van hoogwaardigheidsbekleders en van kinderen, en tussen publicitaire belangen en de belangen van scholen goed te blijven bewaken.

3) Verrijk communicatie-uitingen met meer concrete handvatten om zelf aan de slag te gaan

Méér Muziek in de Klas communiceert online en offline op veel verschillende manieren over het belang van muziekonderwijs. De meeste respondenten van de uitgezette enquête beoordelen de communicatie-uitingen van Méér Muziek in de Klas positief. Een aanzienlijk deel van hen lijkt er bovendien door tot actie te worden aangezet. Een rode draad in de wat kritischere reacties is niettemin dat concrete handvatten gemist

worden. Wat kan een ouder of leerkracht nu zélf doen na het lezen van een nieuwsbrief of het kijken van een filmpje? En wat kan Méér Muziek in de Klas voor hen betekenen?

Daarnaast benoemen de pabostudenten die Méér Muziek in de Klas op Facebook en Instagram volgen dat het daarop erg vaak gaat over Méér Muziek in de Klas zelf of over het belang van muziekonderwijs. Zij zouden echter liever meer informatie over het *hoe* van muziekonderwijs dan over het *waarom* daarvan zien – van dat laatste is iemand die Méér Muziek in de Klas online volgt waarschijnlijk al overtuigd.

4) Behoud de actieve rol op het gebied van kennisdeling en deskundigheidsbevordering

De rol die Méér Muziek in de Klas inneemt op het gebied van kennisdeling en deskundigheidsbevordering wordt positief gewaardeerd. Eén van de gesprekspartners ziet Méér Muziek in de Klas in de toekomst zelfs meer een kenniscentrum op het gebied van muziekonderwijs worden, waarbij één van de taken het opzetten en onderhouden van een digitaal kennisplatform over muziekonderwijs zou kunnen zijn. Een concrete aanbeveling op het gebied van kennisdeling is niettemin dat het waardevol zou zijn om bij het organiseren van activiteiten (meer) in te spelen op concrete vragen en behoeftes die bij deelnemers leven. Ook zouden deze activiteiten actiever onder pabostudenten gepromoot kunnen worden.

5) Inventariseer de behoeften van scholen aan instrumenten en methodes

Uit een eerste analyse van de scholen die meedoen met de regeling Impuls Muziekonderwijs bleek dat veel van hen instrumenten en (digitale) methodes aanschaffen om de duurzaamheid van het muziekonderwijs te borgen. Deze materialen stellen hen namelijk in staat om ook zelf muziekonderwijs te blijven geven wanneer de subsidie stopt en er geen externe vakdocent meer kan worden ingezet (Beekhoven et al. 2018, 34). Tegelijkertijd bleek uit gesprekken die we met pabostudenten voerden dat de aanwezigheid van instrumenten en methodes op (stage)scholen nog geenszins een vanzelfsprekendheid is. Dit beperkt niet alleen de mogelijkheden die een school zelf heeft om muziekonderwijs te geven, maar ook die van de pabostudent om te oefenen. Het is daarom aanbevelingswaardig om nader te onderzoeken óf er op scholen ook een behoefte aan instrumenten en methodes bestaat, waaruit die dan precies bestaat, en wat Méér Muziek in de Klas kan doen om in die behoefte te voorzien.

6) Ontwikkel een langetermijnvisie op het muziekonderwijs

Het doel van Méér Muziek in de Klas is duidelijk: structureel muziekonderwijs voor alle basisschoolkinderen in Nederland. Maar wat doe je vervolgens als dat eenmaal gelukt is? Er blijkt behoefte te zijn om ook al een stap verder te denken, over hoe we het muziekonderwijs op lange termijn voor ons willen zien. Wat verstaan we eigenlijk onder *goed* muziekonderwijs? Hoe willen we dat het muziekonderwijs zich verder ontwikkelt? Wat willen we er precies mee bereiken? Hoe gaan we muziekonderwijs geven dat recht doet aan ieder individueel kind? Waarin de creativiteit en artistieke vaardigheden van kinderen sterker worden aangeboord? Dat misschien wel geïntegreerd is met andere vakken?

Verschillende gesprekspartners zouden hier graag een diepgaandere visie op willen zien: een stip nog voorbij de horizon van de huidige – ook al uitdagende – doelstelling. Die visie hoeft Méér Muziek in de Klas niet per se zelf of alleen te ontwikkelen, maar het faciliteren en aanwakkeren van de discussie hierover wordt wel als een mogelijke taak voor de stichting gezien.

7) Blijf streven naar muziek voor ieder kind

Om ervoor te zorgen dat elk kind in Nederland muziekonderwijs krijgt, moet Méér Muziek op de eerste plaats laten zien er ook voor elk kind te zijn, en daartoe diversiteit (in de breedste zin van het woord) uitstralen. Op dit moment lijkt dat wel te gebeuren in de campagnes van de stichting, maar laten groepsfoto's bij ondertekeningen, stuurgroepvergaderingen of bijeenkomsten van ambassadeurs nog een vrij homogeen beeld zien. Daarmee is uiteraard niet gezegd dat de activiteiten van Méér Muziek in de Klas zelf niet inclusief zijn, maar het maakt Méér Muziek in de Klas wel kwetsbaar voor kritiek over een gebrek aan diversiteit bij de drijvende krachten achter de organisatie.

Daarnaast vraagt inclusiviteit er ook om te blijven nadenken hoe kinderen geholpen kunnen worden die graag muziek willen maken, maar dat om verschillende redenen niet kunnen. Voorbeelden hiervan zijn kinderen die een handicap hebben, of van wie de ouders geen geld hebben voor naschoolse muziekles of het huren van een oefeninstrument. Het is belangrijk om ernaar te blijven streven ook deze kinderen zoveel mogelijk kansen te geven om muziek te kunnen maken.

8) Onderzoek de mogelijkheden voor méér muziek vóór en na de basisschoolklas

Méér Muziek in de Klas richt zich nu op het muziekonderwijs binnen de basisschoolklas. Veel gesprekspartners zien echter ook daarbuiten veel kansen om kinderen structureel met muziek(onderwijs) in aanraking te laten komen. Zij hopen

daarom dat Méér Muziek in de Klas in de toekomst muziekonderwijs kan gaan stimuleren van de voorschoolse leeftijd tot aan het voortgezet onderwijs, alsook na schooltijd.

9) Houd oog voor andere disciplines binnen cultuureducatie

In haar jaarverslag over 2018 benoemt Méér Muziek in de Klas als aandachtspunt voor de komende jaren ‘andere kunst disciplines laten meeliften op het succes van muziekonderwijs’ (Méér Muziek in de Klas 2019, 13). Eerdere onderzoeken noemden dit reeds als aanbeveling (zie Broek et al. 2019, Graauw et al. 2018), en verschillende van de gesprekspartners die wij voor dit onderzoek hebben gesproken onderstrepen opnieuw het belang hiervan. Er wordt gevreesd dat de nadruk die er nu is op muziekonderwijs uiteindelijk ten koste gaat van de andere kunst disciplines. Bovendien zijn er binnen de cultuursector nu verschillende organisaties bezig om elk hun eigen discipline beter vertegenwoordigd te zien in het onderwijs: denk aan Méér Muziek in de Klas voor muziek, De Schrijverscentrale voor literatuur en Eye voor film. Daardoor lijken verschillende disciplines nu haast met elkaar te moeten concurreren voor hun eigen onderwijstijd, in plaats van gezamenlijk te strijden voor een betere inbedding van cultuureducatie als geheel binnen het onderwijs. Dat wil niet zeggen dat de huidige energie en enthousiasme voor muziekonderwijs moeten worden opgegeven ten faveure van andere kunst disciplines, maar wel – zoals Méér Muziek in de Klas al schrijft – dat bekeken moet worden hoe ook andere disciplines van die energie kunnen profiteren.

10) Tot slot: ga zo door!

Dit artikel heeft vooral punten benoemd die Méér Muziek in de Klas in de toekomst anders of beter zou kunnen doen. Voor een deel zijn dit aanbevelingen die ook al uit eerder onderzoek bleken – hetgeen enkel hun relevantie bevestigt – maar we hopen dat Méér Muziek in de Klas er ook nieuwe ideeën in vindt waarmee zij aan de slag wil gaan.

Als we in deze aanbevelingen een rode draad zouden moeten benoemen, dan zou dat zijn dat Méér Muziek in de Klas bij de dingen die zij doet meer inhoudelijk (en ook diepgaander) op het muziekonderwijs zou kunnen ingaan. Daarbij zou de stichting ook meer concrete en praktische handvatten kunnen bieden aan haar doelgroepen om hen te helpen het muziekonderwijs nog verder te versterken. Ouders, leerkrachten, pabostudenten, stuurgroepleden: elk formuleren zij verschillende wensen voor materiaal en kennis dat hen in staat zou stellen om direct (nog actiever) aan de slag te gaan.

We sluiten echter graag af met niet iets wat de organisatie anders zou moeten doen, maar juist met iets waar zij mee door moet blijven gaan. Alle gesprekspartners zijn het er namelijk over eens dat Méér Muziek in de Klas heel veel heeft betekend in

het op de kaart zetten van muziekonderwijs. Zij hopen dan ook dat de stichting dit in de toekomst zal blijven doen, opdat we uiteindelijk van Méér Muziek in de Klas, naar Nóg Méér Muziek in de Klas kunnen gaan.

Literatuur

Beekhoven, S. et al. (2018) [*Onderzoek Impuls Muziekonderwijs: eerste opbrengsten van de Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs*](#). Utrecht: Sardes.

Broek, A. van den et al. (2019) [*\(Meer\) muziekonderwijs als doel en middel: tussentijds onderzoek naar het stimuleringsprogramma muziekonderwijs*](#). Nijmegen: ResearchNed.

CBS (2019) '[\(Speciaal\) basisonderwijs en speciale scholen; leerlingen, schoolregio](#)'. Op: www.opendata.cbs.nl, 30 augustus.

Graauw, C. de en C. Beemster (2018) *Impact van Méér Muziek in de Klas: onderzoeksrapport*. Rijen: Claudia de Graauw Effectmeting & Doelbereik.

Méér Muziek in de Klas (2019) [*Jaarverslag 2018: Nederland veroveren met muziek*](#). Amsterdam: Méér Muziek in de Klas.